

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЙОГО ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка 4 курсу, групи 472,
заочної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»

Ткачук Любов Анатоліїна _____

Керівник:

асистент кафедри фінансів і кредиту

Легкоступ Ігор Іванович _____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол No 11 від «29» травня 2024 р.
Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1.....	4
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	4
1.1. Економічна сутність та основні елементи фінансової стійкості сучасної банківської установи	4
1.2. Методи оцінювання та система показників фінансової стійкості банку	8
1.3. Зарубіжний досвід оцінки фінансового стану банків.....	15
РОЗДІЛ 2.....	22
АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»)	22
2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності банківської установи за 2021-2023 рр.	22
2.2. Оцінка забезпечення фінансової стійкості банку за 2021-2023 рр.	27
2.3. Аналіз впливу чинників рівня ліквідності та прибутковості на фінансову стійкість банку.....	30
РОЗДІЛ 3.....	33
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ	33
3.1. Проблеми забезпечення стабільної та прибуткової банківської діяльності в умовах воєнного стану	33
3.2. Вплив мінімізації банківських ризиків у забезпечення фінансової стійкості банківських установ.	37
3.3. Стратегії фінансової стабілізації банків України в сучасних умовах.	40
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47

ВСТУП

Актуальність теми дослідження фінансової стійкості комерційних банків зумовлена ключовою роллю, яку відіграють банки в економічній системі будь-якої країни. Стабільність банківського сектору безпосередньо впливає на фінансову стабільність держави, економічне зростання та добробут населення. В умовах глобальних економічних змін, нестабільності фінансових ринків та геополітичних конфліктів питання забезпечення фінансової стійкості банків набуває особливої актуальності. Аналіз сучасного стану проблеми показує, що українські банки, включаючи ПриватБанк, успішно адаптуються до викликів воєнного часу, демонструючи здатність підтримувати фінансову стійкість.

Українські вчені досліджували окремі аспекти фінансової стійкості комерційних банків. Зокрема, А. Герасимович, О. Заруба, А. Мороз, М. Савлук аналізували загальні питання фінансового аналізу банківської діяльності. Д. Гладкий, М. Коваль, В. Науменко, Л. Примостка, К. Раєвський, С. Святко, Р. Тиркало, С. Халява, Р. Шиллер обґрунтовували підходи в аналізі балансової звітності та фінансових результатів діяльності комерційних банків. В. Вітлінський, М. Власюк, А. Мазаракі, Л. Свистун розробляли методологічні основи побудови банківських рейтингів. Завдяки їхнім дослідженням було виявлено особливості управління фінансами комерційного банку, обґрунтовано методи оцінки фінансової стійкості банків, зроблено спроби дослідити зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на фінансову стійкість банків.

Метою цієї випускної кваліфікаційної роботи є обґрунтування заходів щодо вдосконалення фінансової стійкості комерційних банків України на прикладі ПриватБанку. Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання:

- визначити економічну сутність та основні елементи фінансової стійкості сучасної банківської установи;

- дослідити методи оцінювання та систему показників фінансової стійкості банку;
- дослідити фінансово-економічну характеристику діяльності АТ КБТ «Приватбанк» за 2021-2023 рр.;
- проаналізувати показники фінансової стійкості ПриватБанку за останні роки;
- визначити основні чинники, що впливають на фінансову стійкість банків;
- розробити рекомендації щодо покращення фінансової стійкості банків.

Об'єктом дослідження є система фінансових відносин комерційних банків України, а предметом – механізми забезпечення фінансової стійкості на прикладі ПриватБанку. Це співвідношення між об'єктом і предметом дослідження дозволяє зосередитися на конкретних аспектах фінансової стійкості, які є критично важливими для ефективного функціонування банківської системи.

Методологічна база дослідження включає положення світової та вітчизняної економічної науки, результати досліджень провідних науковців у сфері фінансів і кредиту, а також чинну законодавчо-нормативну базу. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи, такі як історичний і логічний методи, індукція та дедукція, порівняння, аналіз і синтез, а також специфічні методи економічного дослідження, зокрема економіко-математичні та статистичні методи.

Інформаційною базою дослідження стали офіційна статистична звітність, фінансова звітність ПриватБанку, аналітичні матеріали, публікації у наукових журналах та інші джерела, які використовувалися для аналізу та оцінки фінансової стійкості банківської установи.

Випускна кваліфікаційна робота складається з 41 сторінки основної частини, яка включає теоретичні аспекти фінансової стійкості банків, аналіз сучасного стану банківської системи України, детальний розгляд фінансової стійкості ПриватБанку, а також рекомендації щодо покращення фінансової стійкості банків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Економічна сутність та основні елементи фінансової стійкості сучасної банківської установи

Банки відіграють ключову роль у направленні грошових коштів у найприбутковіші галузі економіки та мобілізації вільних коштів суб'єктів господарювання, що сприяє підвищенню матеріального добробуту країни. Проблема зміцнення та забезпечення фінансової стійкості банків залишається актуальною та складною. Різноманітні підходи до визначення поняття фінансової стійкості банку в економічній літературі відображають його складність та неоднозначність.

Деякі економісти визначають фінансову стійкість банку як переважання доходів над витратами, а інші пов'язують її з рівнем ліквідності та платоспроможності. Проте обмежене уявлення про це поняття не враховує всю його складність. Важливою складовою фінансової стійкості є стабільність джерел доходу банку, що не завжди збігається з рівнем прибутку та виплати дивідендів [15, с.26-29].

Загальні показники фінансової стійкості, такі як структура та обсяг власних коштів, ліквідність, прибуток та інші, не завжди відображають всю картину. Тому необхідно розширити перелік показників для більш точної оцінки стабільності банку.

Н. Шелудько визначає фінансову стійкість банку як "динамічну інтегральну характеристику його здатності ефективно трансформувати ресурси та ризики для виконання функцій у впливовому середовищі" [20,с.439]. Це визначення обмежує роль банку як системи. Деякі автори намагаються визначити фінансову стійкість через певні показники, що може призвести до обмеження оцінки лише пасивів балансу та недостатньої уніфікації критеріїв.

Основні напрямки вдосконалення методології визначення фінансової стійкості банку пов'язані з адаптацією існуючих підходів до умов розвитку країни. Головна проблема стійкості банків полягає в нестабільності економічного середовища, що відображається в їхньому фінансовому стані та зв'язаній з ними ринковій категорії.

Українські вчені досліджували деякі аспекти фінансової стійкості комерційних банків. Зокрема, загальні питання фінансового аналізу банківської діяльності розглядали А. Герасимович, О. Заруба, А. Мороз, М. Савлук; Д. Гладкий, М. Коваль, В. Науменко, Л. Примостка, К. Раєвський, С. Святко, Р. Тиркало, С. Халява, Р. Шиллер обґрунтували підходи до аналізу балансів і фінансових результатів комерційних банків; В. Вітлінський, М. Власюк, А. Мазаракі, Л. Свистун – розробили методологічні основи побудови рейтингів банків. Завдяки їм пізнано специфіку фінансового менеджменту комерційного банку, обґрунтовано методи оцінки фінансової стійкості банків, зроблено спроби дослідити зовнішні та внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість банків.

У вітчизняній економічній літературі досі немає єдиного підходу до визначення сутності поняття фінансової стійкості комерційного банку. Це призвело до деяких проблем, зокрема до плутанини між фінансовою стабільністю та іншими поняттями, такими як ліквідність і платоспроможність. Пропонуються різні підходи до оцінки фінансової стійкості банків, але не завжди чітко визначені їх взаємозв'язки та критерії.

Процес перетворення ресурсів банку в систему управління фінансами відбувається через управління фінансовими операціями, що виливається в їх стабільність і надійність.

Виокремлюють п'ять блоків стійкості банку: фінансова, організаційна, функціональна, комерційна і капітальна стійкості. Однак ці підходи відносно нечіткі стосовно взаємозв'язку їх елементів. Отже, для забезпечення фінансової стійкості банку доцільно виділяти такі напрямки: стабільність капітальної бази, стабільність ресурсної бази, організаційно-структурна стійкість банку та його комерційна стійкість.

Розглянемо складові фінансової стійкості банку. Стійкість капітальної бази визначається сукупністю внесених засновниками та акціонерами власних коштів, які забезпечують довіру клієнтів до банку і його здатність відшкодувати втрати. Крім того, капітал є буфером, який поглинає негативні результати, включаючи збитки від неефективної діяльності банку та забезпечує його захист від банкрутства в разі несприятливої ситуації та неочікуваних витрат.

Органи державного регулювання використовують капітал як ключовий інструмент у довгостроковій перспективі для встановлення норм економічної поведінки банків. Органи нагляду зменшують потребу в регуляторному втручанні, встановлюючи вимоги до капіталу для різних банківських операцій. Резерви на покриття витрат за активними операціями банків вважаються складовою власного капіталу. Збитки від кредитів є нормальним явищем, і зменшення валового доходу на покриття резервів на покриття боргів є засобом балансування доходів та витрат.

Стійкість ресурсної бази є важливою складовою фінансової стійкості банку. Вона включає такі аспекти як залежність банку від стану економіки країни, контроль галузевих фінансових потоків, ступінь інтеграції у систему міжбанківських відносин, стабільність поповнення ресурсної бази банку тощо. Можливості формування ресурсної бази банку під впливом змін на мікроекономічному та макроекономічному рівнях, ситуації на грошовому ринку та інших факторів, не завжди залишаються стабільними. Отримання міжбанківських кредитів може бути ефективним лише за умови стійкої тенденції до збільшення залишків коштів на поточних рахунках клієнтів та розширення депозитної бази банку. Таким чином, важливою умовою забезпечення фінансової стійкості банку є підтримка постійного балансу між потребами у ресурсах та можливостями їхнього придбання за принципом достатності.

Потрібно розглянути ще один напрям оптимізації структури пасивів балансу банку, спрямований на якісне удосконалення існуючих видів обслуговування та пошук модифікацій продуктів і послуг. Цей напрям має задовольнити потреби клієнтів і сприяти розвитку нових сегментів ринку

банківських продуктів і послуг. Управління пасивами ускладнюється обмеженим розміром і вибором боргових інструментів, які банк може успішно розмістити серед вкладників у будь-який час. Вимоги щодо ліквідності та кредитного ризику, а також цінова конкуренція з боку інших банків обмежують управління активами та ціноутворення на ресурси. Важливе практичне значення має орієнтація керівництва на збереження структури коштів, забезпечення співвідношення джерел власних і залучених коштів, що дозволяє збільшити прибуток банку та підвищити його фінансову стійкість.

Організаційно-структурна стійкість банку залежить від адекватності структури банку обраній стратегії розвитку та ситуації на ринку. Організаційна структура, банківська діяльність та інші аспекти діяльності банку регулюються структурно-функціональними нормативами, які, у свою чергу, визначають організаційно-структурну стійкість банку. За результатами проведеного фахівцями аналізу видимої структурної суперечності між спеціалізацією та універсалізацією можна зробити висновок про накопичення взаємопов'язаних явищ, зумовлених унікальністю такого складного соціально-економічного об'єкта, як банк. Тому сучасний банк доцільно розглядати як систему.

Термін «система» використовується практично у всіх наукових дисциплінах і має багато визначень. У цій статті ми розуміємо термін «система» як повний і екологічно обмежений набір взаємопов'язаних елементів. Важливо відзначити, що ця концепція також стосується всіх елементів фінансової стабільності. Це можна пояснити наступним чином. По-перше, саме в аспекті організаційно-структурної стійкості найбільш яскраво проявляється поняття системи по відношенню до банку, по-друге, поняття системи в аспекті організаційно-структурної стійкості банку охоплює ширше коло зв'язків між його факторами.

Тому банк можна вважати системою управління, яка трансформує ресурси та ризики зовнішнього середовища. Діяльність банку відображає його подвійний соціально-економічний характер. З одного боку, це самостійний фінансово-господарський суб'єкт, діяльність якого спрямована на отримання прибутку від

наданих послуг. З іншого боку, це кредитна установа, ключовий елемент інфраструктури фінансово-кредитного сектора економіки. Роль банку як соціального інституту впливає з позиції його соціального виміру цінностей, на відміну від інших комерційних.

1.2. Методи оцінювання та система показників фінансової стійкості банку

Банківські установи України виконують фінансовий аналіз своєї діяльності згідно з вимогами "Інструкції про порядок регулювання та аналізу діяльності банків України", затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368. Ця інструкція містить економічні нормативи регулювання банківської діяльності, процедури їх розрахунку та нормативні значення, які є обов'язковими для всіх банків.

Відповідно до законодавства України про банки та банківську діяльність, Національний банк України встановлює економічні нормативи для всіх комерційних банків з метою захисту інтересів клієнтів та забезпечення фінансової надійності. Ці нормативи включають: [2]

- Нормативи капіталу, які відображаються регулятивним капіталом, адекватністю регулятивного капіталу мінімальним розміром статутного капіталу та платоспроможністю та достатністю капіталу банку.

- Нормативи ліквідності, що характеризуються миттєвою ліквідністю, загальною ліквідністю та співвідношенням високоліквідних активів до робочих активів банку.

- Крім того, відповідно до чинних нормативних актів здійснюється моніторинг нормативів ризику, які включають: максимальний розмір ризику на одного позичальника, «великий» стандарт кредитного ризику, максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру, максимальну загальну суму кредитів, гарантій та гарантій, наданих інсайдерам, максимальний розмір наданих міжбанківських кредитів, максимальний розмір отриманих міжбанківських кредитів, інвестицій, загальна відкрита валютна

позиція банку, довга (коротка) відкрита валютна позиція у вільно конвертованих валютах, довга (коротка) відкрита валютна позиція в неконвертованій валюті, довга (коротка) відкрита валютна позиція в усіх банківських металах.

Методика розрахунку економічних нормативів, що регулюють діяльність банків в Україні, та їх нормативні значення визначені Інструкцією.

Наведемо загальні методи їх розрахунку.

1. Норматив регулятивного капіталу банку (Н1)

$$PK1 = OK + ДК - В, \quad (1.1)$$

де PK1 – невідкоригований на основні засоби регулятивний капітал банку;

OK – основний капітал (капітал 1-го рівня);

ДК – додатковий капітал (капітал 2-го рівня)

В – відвернення.

2. Норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2)

$$H2 = PK / A_p \times 100 \%, \quad (1.2)$$

де PK – регулятивний капітал банку;

A_p - це активи, з яких віднята сума відповідних резервів активної діяльності та сума забезпечення (але не більше суми основного боргу за окремим видом діяльності) за даним активом, безумовним зобов'язанням або грошовим забезпеченням у вигляді застави майнових прав на суму оцінки зважена на відповідний коефіцієнт ризику залежно від групи ризику, до якої віднесено актив.

3. Норматив адекватності основного капіталу (Н3)

$$H3 = OK / ZA \times 100\%, \quad (1.3)$$

де OK – основний капітал;

ZA – загальні активи;

4. Норматив миттєвої ліквідності (Н4) –

$$H4 = (K_{кр} + K_a) / R_p \times 100 \%, \quad (1.4)$$

де $K_{кр}$ – кошти на кореспондентському рахунку;

K_a – кошти в касі;

R_p – поточні рахунки для розрахунку нормативу миттєвої ліквідності.

5. Норматив поточної ліквідності (Н5)

$$Н5 = А_{пв} / (Р_{п} + З) \times 100 \%, \quad (1.5)$$

де $A_{пв}$ – активи первинної та вторинної ліквідності;

$R_{п}$ – поточні рахунки для розрахунку нормативу поточної ліквідності;

Z – зобов'язання банку

6. Норматив короткострокової ліквідності (Н6) –

$$Н6 = А_{л} / (Р_{п} + З_{к}) \times 100 \%, \quad (1.6)$$

де $A_{л}$ – ліквідні активи;

$R_{п}$ – поточні рахунки, що використовуються для розрахунку нормативу короткострокової ліквідності;

$Z_{к}$ - короткострокові зобов'язання.

7. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)

$$Н7 = З_{с} / Р_{к} \times 100 \%, \quad (1.7)$$

де $Z_{с}$ – загальна заборгованість за строковими вкладами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченою/безнадійною з нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, виданих одному контрагенту. (або група відомих контрагентів);

$R_{к}$ – регулятивний капітал банку

8. Норматив великих кредитних ризиків (Н8)

$$Н8 = З_{в} / Р_{к} , \quad (1.8)$$

де $Z_{в}$ – загальна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків сума позабалансових зобов'язань, визнаних банком за великими кредитами всім контрагентам (або групі пов'язаних контрагентів);

$R_{к}$ – регулятивний капітал банку

9. Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9)

$$Н9 = Зін / РК \times 100\%, \quad (1.9)$$

де Зін – загальна заборгованість за строковими депозитами, позиками, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченим/сумнівним умовним доходом, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань на одного інсайдера;

РК – регулятивний капітал банку.

10. Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10)

$$Н10 = СЗін / РК \times 100\%, \quad (1.10)$$

де СЗін – загальна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100% суми позабалансових зобов'язань для всіх осіб, які мають доступ до конфіденційної інформації;

РК – регулятивний капітал банку.

11. Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11)

$$Н11 = Кін / (РК + ЦП + Вак) \times 100 \%, \quad (1.11)$$

де Кін – кошти банку, вкладені у придбання акцій (часток) окремо для кожної установи;

ЦП – цінні папери в торговому портфелі банку та в портфелі банку на продаж;

Вак – інвестиції в капітали (неконсолідовані) дочірніх і залежних установ, а також інвестиції в капітали інших установ у розмірі не менше 10 відсотків їх статутного капіталу;

РК – регулятивний капітал банку.

12. Норматив загальної суми інвестування (Н12)

$$Н12 = Кін / (РК + ЦП + Вак) \times 100 \%, \quad (1.12)$$

де Кін – кошти банку, вкладені в придбання часток (часток) будь-яких юридичних осіб;

ЦП – цінні папери в торговому портфелі банку та в портфелі банку на продаж; Це включає інвестиції в капітал (неконсолідованих) афілійованих і дочірніх установ, а також інвестиції в капітал інших установ, що становлять не менше 10 відсотків їх статутного капіталу;

РК – регулятивний капітал банку

13. Норматив ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції (Н13)

$$Н13 = (ВП / РК) \times 100\%, \quad (1.13)$$

де ВП – загальна відкрита валютна позиція балансових і позабалансових активів і пасивів банку в усіх іноземних валютах у гривневому еквіваленті (розрахунок здійснюється на звітну дату активу), яка визначається як сума абсолютних значень усі довгі та короткі відкриті валютні позиції в гривневому еквіваленті окремо для кожної іноземної валюти (без урахування знака) для всіх іноземних валют;

РК – регулятивний капітал банку

14. Алгоритм розрахунку, який використовується для визначення співвідношення залишків вкладів фізичних осіб до залишків зобов'язань банків, розраховується за такою формулою:

$$Сп.б. = Вкл.ф. / П, \quad (1.14)$$

де Вкл.ф. – залишки закладами фізичних осіб;

П – зобов'язання банку без урахування розрахунків між філіями та іншими дочірніми установами банку та з урахуванням пасивного залишку кореспондентських рахунків, депозитів і міжбанківських кредитів.[16,с.316]

Контроль за дотриманням комерційними банками встановлених економічних нормативів здійснюється щоденно та щомісячно відповідними територіальними управліннями та Департаментом нагляду за великими банками Національного банку України (за формою звітності на перше число місяця).). Про методи оцінки фінансової стійкості. Банківська система посідає домінуюче

місце у фінансово-кредитній системі України. Тому забезпечення стабільності банківського сектору, мінімізація ризиків, які можуть загрожувати як фінансовій стабільності конкретної банківської установи, так і стабільності всієї фінансово-кредитної системи країни є досить актуальною проблемою.

Фінансова стабільність є більш широким поняттям і передбачає, що система працює в стані рівноваги. При цьому під фінансовою стійкістю розуміють здатність системи повертатися до стану рівноваги після припинення впливу факторів, які спричинили її вихід із цього стану. Фінансова стабільність забезпечує збалансованість фінансової системи, фінансова стабільність – це лише пошук балансу, а баланс можливий лише за відсутності негативних впливів.

Науково-методичні підходи до визначення фінансової стійкості банків розробляють у своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені та економісти, зокрема В. В. Коваленко розглядає методи аналізу банківської установи на основі реструктуризованого балансу та критеріальних показників якості діяльності банку, підходи до управління банківською установою на основі розробки дерев сценаріїв банківських операцій.

Л. Примостка пропонує розглядати методикку аналізу фінансової стійкості банку за допомогою динамічного стандарту, за яким оцінюються властивості об'єкта дослідження. Аналіз можливостей динамічного методу нормоутворення дозволяє зробити висновок, що цей підхід найбільшою мірою відповідає критеріям комплексного аналізу за рахунок динамічної фінансової стійкості банку.

У дослідженнях Г. Г. Фетисова визначено роль банківського нагляду в забезпеченні стабільності банківської системи країни та підходи до оцінки фінансової стійкості. Фахівці Національного банку України приділяють значну увагу дослідженню фінансової стійкості банківських установ та банківської системи в цілому.

Фінансова стійкість банку є невід'ємною категорією, яка повинна визначатися як кількісними, так і якісними показниками. Отже, фінансову

стійкість банку слід визначати як здатність банку виконувати свої функції в ринковому середовищі з мінімальним ризиком і максимальною ефективністю, незважаючи на вплив ендогенних і екзогенних факторів.

Відомі такі методичні підходи до побудови системи оцінки банківської діяльності: рейтингова оцінка, яка базується на фінансових показниках і даних балансу банку; спосіб індексації; система нумерації; наближення до м'яча; метод регресії.

За допомогою індексного методу можна оцінити стійкість банку, тенденції його розвитку, а також здатність адекватно реагувати на зміни, що відбуваються в економіці країни. Цей метод передбачає розрахунок індексу кожного з розрахункових показників фінансового стану банку та сукупних індексів залежно від їх частки в загальній сумі. Діяльність банків оцінюється за такими якісними показниками: фінансова база, якість активів, рівень ліквідності та прибутковості, стан менеджменту. Рейтингова (рейтингова) система передбачає розрахунок сукупності значень обсягу та інших показників фінансового стану банків і відведення кожному з рейтингів їх показників певного місця в рейтингу. Стандартні методи мало проаналізовані, не враховують усіх факторів, що впливають на фінансовий стан банків, тому фактично нездатні оцінити рівень фінансової стійкості банків.

Відповідно до рейтингового підходу фінансовий стан банку оцінюється в балах за кожним аналізованим показником. Місце банку в тій чи іншій групі банків визначається на основі зведеного балу. Система CAMEL, яка включає елементи, важливі для банківської стабільності, такі як: достатність капіталу, якість активів, менеджмент, є загальновизнаним рейтинговим підходом для оцінки фінансового стану, прибутковості та ліквідності банку. Національний банк України оцінює фінансовий стан і стійкість банківської установи за рейтинговою системою CAMELS, яка також враховує показник чутливості до ринкового ризику.

Метод регресії визначає певну групу банків, розраховує значення факторних показників у кожному банку та середні значення по групі. Перевагою

даного методу є отримання об'єктивної оцінки, заснованої на аналізі зв'язків із ефектом, і можливість актуалізації оцінки залежно від зміни впливу факторів на результати діяльності.

Отже, у світовій практиці фінансового аналізу банків активно використовуються економіко-математичні методи, що доповнюють традиційні підходи. Одним із перспективних напрямків такого аналізу національних банків є використання методів багатовимірного статистичного аналізу, зокрема методів розпізнавання образів та кластерного аналізу. Це значно розширює методологічні можливості та принципи оцінки фінансової стійкості банків, що служить додатковим інструментом нагляду за банківською системою, зокрема пруденційного, та може бути використаний банківськими аналітиками для швидкої оцінки власного банку, а також для аналізу фінансової стійкості контрагентів та складання рейтингу вітчизняних банків. Проаналізовані методи мають свої переваги та недоліки: вони базуються на кількісному аналізі фактів і подій, що вже відбулися, тобто встановлюють статичну фінансову стійкість; більшість із них не дає об'єктивної оцінки через недостатнє врахування справжніх причин фінансової нестабільності національних банків. Тому необхідно удосконалити методи оцінки фінансової стійкості банків на основі прогнозів та економіко-математичних моделей з більш широким діапазоном показників фінансової стійкості банківського сектора.

1.3. Зарубіжний досвід оцінки фінансового стану банків

Важливою ознакою економічного та успішного розвитку країни є прозорий та ефективний банківський сектор. Забезпечення його стабільності та надійності ускладнюється різними факторами, включаючи нескоординованість системи оцінки фінансово-кредитних установ. Роль комерційних банків на ринку банківських послуг повинна визначатися згідно з міжнародними стандартами. Тому вивчення зарубіжного практичного досвіду у цій області є актуальним і може сприяти розвитку аналогічних методик в Україні.

Огляд наукової літератури показує, що багато зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як Р. В. Михайлюк, О. В. Дзюблюк, І. М. Парасій-Вергуненко, І. М. Чмутова, зверталися до питань характеристики та порівняння зарубіжних методик оцінки фінансового стану банків.

Розглядаючи системи оцінки фінансової стійкості комерційних банків, які застосовуються в міжнародній банківській практиці, слід відзначити, що ці системи мають значні відмінності і залежать від різних факторів, таких як системи нагляду з відстані, можливості проведення перевірок на місцях, види та обсяг звітності, що надається в рамках нагляду, доступність інших джерел інформації, а також вплив людського фактору.

Сьогодні банки різних країн використовують різні системи, які можна класифікувати наступним чином: системи рейтингу банків; системи дистанційного моніторингу (розрахунок фінансових показників та аналіз банківських груп); комплексні системи управління ризиками в банківському секторі; статистичні моделі «систем раннього реагування»[1].

Більш детально системи ризиків і реакції на них можна класифікувати відповідно до табл. 1.1 [3, 11].

Таблиця 1.1.

Системи нагляду фінансового стану банку в різних країнах

Країна	Системи нагляду	Тип системи
Німеччина	BAKIS (інформаційна система)	Система фінансових коефіцієнтів та аналізу окремих груп банків
Франція	SAABA	Система раннього реагування – очікувані збитки
	ORAP	Дистанційна рейтингова система
Нідерланди	RAST	Комплексна система для оцінки ризиків
Англія	RATE	Система для оцінки банківських ризиків
Італія	PATROL	Дистанційна рейтингова система

-продовження на наступній сторінці

Продовження таблиці 1.1.

США	CAMELS	Система рейтингів на базі рейтингових перевірок на місцях
	SEER Rating (система оцінки рейтингів)	Система раннього реагування – прогнозування рейтингів
	CAEL	Дистанційна система банківського нагляду
	SCOR (у межах дистанційного нагляду CAMELS рейтинг)	Система раннього реагування – оцінка рейтингу
	SEER Risk Rank Bank Calculator – OCC	Системи раннього реагування – прогнозування банкрутств і виживання
Країни – члени МВФ	Система ПФУ, стрес-тестування	Макро- та мікропруденційний аналіз

Інформаційна система BAKred Information System є однією з найвідоміших методик коефіцієнтного аналізу. Використовується Центральним банком Німеччини з 1997 року. Вона включає 47 коефіцієнтів, які охоплюють різні аспекти банківської діяльності, такі як кредитний, ринковий та ризик ліквідності, а також прибутковість операцій. Розраховані показники не надсилаються прямо до банків, але їхні керівники отримують інформацію про тенденції у розвитку банківського сектору та рекомендації щодо вирішення проблемних ситуацій.

Ця система є стандартизованою оціночною системою для банків, яка призначена для збору оперативної інформації про фінансовий стан у банку на регулярній основі (щомісяця, щокварталу, за півріччя, рік). Банки розвинених країн використовують такий тип моніторингу фінансової стійкості вже протягом багатьох років, називаючи його рейтингами. Для українських банків рейтинги є досить новим інструментом, але на сьогодні вони вже широко використовуються в банківській практиці. Рейтингові системи можна умовно поділити на дві категорії: ті, які передбачають дослідження на місцях, тобто вивчення внутрішніх процесів (іноді вони називаються "інсайдерськими"), і дистанційні.

Спочатку були розроблені методи, які потребували польових досліджень. Їх створення було зумовлене необхідністю стандартизації процесу аналізу фінансової стійкості банків органами нагляду. Згодом з'явилися дистанційні методи аналізу, засновані на інформації, що міститься у фінансових звітах, що публікуються банками. Однією з найвідоміших пруденційних рейтингових систем є американська система CAMEL, яка використовується трьома наглядовими органами США з 1979 року: Федеральною резервною системою, Федеральною корпорацією страхування депозитів і Контролером валюти. З 1997 року цю систему було переглянуто та додано додатковий критерій: чутливість до ринкових ризиків (S), тому тепер вона відома як CAMELS [11] (рис. 1.1.).

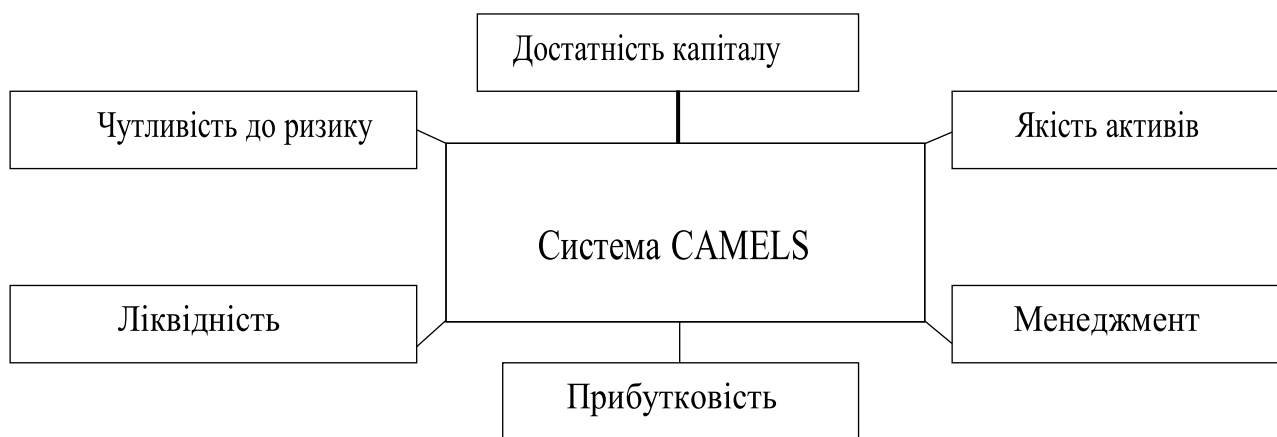


Рисунок 1.1. Інформаційна модель здійснення рейтингової оцінки за системою CAMELS

Рейтингові системи банківської стійкості базуються на компонентах, що оцінюються на основі кількох факторів, які впливають на них. Ці компоненти спільно відображають фінансове здоров'я банку. Наприклад, показник проблемних активів використовується при оцінці капіталу та якості активів. Оцінка рейтингів та їх компонентів ґрунтується на 5-бальній шкалі, де 1 - найвищий рівень, а 5 - найнижчий, що свідчить про критичний стан. Виділення компонентів, таких як сукупний прибуток та сукупний капітал, підкреслює їх важливість для фінансової стійкості та подальшого розвитку банку. Наголошується важливість якості менеджменту, яка оцінюється на кожному етапі та при аналізі кожного компонента.

За останні 15 років Федеральна резервна система розробила підходи до оцінки рейтингу філій банків США за кордоном (SAMEO) і філій іноземних банків у США (ROCA). Обидві системи використовують принципи CAMELS, хоча їх компоненти відрізняються в залежності від специфіки фінансових інститутів. Деякі країни розробили підходи до рейтингування на основі дистанційного нагляду, незалежно від того, чи передбачено проведення інспекційних перевірок на місцях законодавством.

У США наразі використовуються статистичні системи раннього попередження банкрутства, такі як SEER та SCOR. Вони дозволяють оцінити фінансове становище банку на майбутнє й уникнути можливих втрат. Наприклад, SCOR забезпечує достатньо точний аналіз ймовірності погіршення ситуації банку протягом наступних 4–6 місяців. SEER, розроблений Федеральною резервною системою у 1993 році, оцінює 9 базових показників активів банку за останні 10 кварталів для прогнозування його майбутньої стійкості. Головним критерієм є імовірність банкрутства протягом наступних 2 років, але збільшення терміну прогнозування може знизити точність прогнозу. (табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Компоненти рейтингової моделі SEER

Предмет аналізу	Показники	Вплив на рівень ризику
Якість активів	Комерційні та промислові кредити.	Збільшує
	Кредити, прострочені на 30–89 днів.	Збільшує
	Кредити, прострочені на 90 днів і більше.	Збільшує
	Місцеві кредити на нерухомість.	Зменшує
	Величина активів	Зменшує
Прибуток	Прибуток від активів (у середньому за період)	Зменшує
Ліквідність	Балансова вартість цінних паперів.	Зменшує
	Депозити “до запитання”, що перевищують 100 млн. дол.	Збільшує
Капітал	Власний капітал	Зменшує

У 1993 році Банк Італії запровадив рейтингову систему PATROL як інструмент дистанційного моніторингу для оцінки фінансового стану банків і визначення пріоритетів у використанні наглядових заходів. У Італії відсутня законодавчо встановлена процедура перевірок у банків, тому наглядові органи формують рейтинги на основі доступної інформації, що міститься у місячних, піврічних і річних звітах, які надають комерційні банки Банку Італії.

Система рейтингів PATROL, яка була впроваджена Банком Італії у 1993 році, схожа на американську систему CAMELS, але адаптована до потреб італійського нагляду. Вона оцінює фінансовий стан банку через п'ять компонентів: капітал, прибутковість, кредитний ризик, організацію і ліквідність. Кожен компонент та загальний рейтинг має шкалу від 1 (найкращий) до 5 (найгірший). Також у Франції в 1997 році була впроваджена система рейтингів ORAP, яка оцінює стан фінансових інститутів. Ця система використовує 14 компонентів для аналізу різних аспектів фінансової діяльності банку. Кожен компонент отримує рейтинг, що коригується фахівцями наглядових органів. Метод стрес-тестування, запропонований МВФ і Світовим банком, оцінює чутливість портфеля банку до незвичайних подій. Він відображає ступінь ймовірності й впливу таких подій, що можуть бути складними для прогнозування, але важливими для управління ризиками.

Стрес-тестування, яке здійснюється в ЄС, є важливою складовою управління ризиками, оцінюючи стійкість банківського сектору й його здатність витримувати різноманітні ризики. Воно координується різними органами, такими як Європейський комітет органів банківського нагляду та Європейський центральний банк. Банки проводять стрес-тестування, оцінюючи кредитний, ринковий, ліквідний та операційний ризики. Однак важливо розуміти, що ці методики не гарантують абсолютну надійність банку, оскільки на його діяльність впливає багато непередбачуваних факторів. Тому вони можуть бути корисними лише при адаптації до конкретного банку та умов ринку.

Отже, фінансова стійкість банку є динамічною інтегральною характеристикою його здатності як системи трансформації ресурсів і ризиків

повноцінно виконувати свої функції з урахуванням існуючого балансу економічних інтересів і протистояти впливу зовнішніх і фактори внутрішнього середовища. Основними параметрами фінансової стійкості банку є соціально-політична ситуація в країні, її загальноекономічний стан, стан фінансового ринку та внутрішня стабільність банківської установи.

Погоджуючись з цим твердженням, можна визначити напрями оцінки фінансової стійкості комерційного банку, які обумовлені сучасними соціально-економічними реаліями. До них відносяться:

- оперативний моніторинг макроекономічної ситуації та тенденцій розвитку банківського сектору;
- оперативний моніторинг діяльності комерційних банків, зокрема еволюції клієнтури, умов залучення коштів та надання кредитів;
- аналіз банківської звітності та вивчення динаміки розвитку основних показників діяльності банку.

Умови забезпечення фінансової стійкості сучасної банківської установи включають:

- достатній, а не надлишковий обсяг власного капіталу;
- підтримувати збалансовану структуру активів і пасивів за термінами і сумами;
- підтримувати належний рівень прибутковості діяльності банку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності банківської установи за 2021-2023 рр.

Акціонерне товариство комерційний банк "ПриватБанк" є однією з найдавніших банківських установ України. Заснований у 1992 році, він є універсальним міжрегіональним банком з широким спектром банківських послуг та вважається лідером банківського ринку країни. Головний офіс знаходиться у місті Дніпро. Банк отримав ліцензію Національного банку України (НБУ) у березні 1992 року.

На сьогоднішній день він має 30 філій та 1 991 функціонуюче відділення в Україні, а також філію на Кіпрі. Кількість працівників банку на кінець 2021 року становила 25 009 осіб, із них більшість - штатні працівники. У 2021 році фонд оплати праці "ПриватБанку" збільшився на 28% порівняно з попереднім роком, завдяки підвищенню доходів співробітників. Згідно з дослідженням CBR Ukraine у четвертому кварталі 2021 року, 62% українців користувалися послугами банку, а 49,4% вважають його основним банком. Серед корпоративних клієнтів банк також має значну популярність.

"ПриватБанк" відомий своєю інноваційною діяльністю, в тому числі за впровадженням різноманітних продуктів та послуг, таких як платіжний мінітермінал, вхід в Інтернет-банк через QR-код, онлайн-інкасація, а також багатьма іншими. Крім того, "ПриватБанк" є найбільшим емітентом платіжних карток в Україні та володіє власною системою грошових переказів "PrivatMoney" та інтернет-банкінгом "Приват24". Також він є екваєром електронної платіжної системи LiqPay.

АТ КБ "ПриватБанк" має за мету сприяти економічному зростанню та розвитку бізнесу, а також допомогти приватним клієнтам реалізувати свої мрії,

надаючи їм фінансові послуги найвищої якості. Банк прагне розвивати орієнтований на клієнта підхід, заснований на цифрових рішеннях у всіх сферах своєї діяльності, а також підтримувати культуру інновацій та надавати висококласні послуги для всіх своїх співробітників. Для клієнтів з VIP-статусом банк пропонує різноманітні преміальні картки від міжнародних платіжних систем Visa та Mastercard.

Банкіри мають широкий спектр повноважень, що дозволяє їм самостійно здійснювати різноманітні операції для VIP-клієнтів. Ці операції включають оформлення актуальних банківських продуктів, регулярні платежі, відкриття депозитів, проведення переказів та SWIFT-платежів, відкриття сейфових скриньок та надання довідок для заповнення декларацій. Сейфові скриньки у АТ КБ "ПриватБанк" відзначаються високою надійністю за рахунок сучасних засобів охорони та сертифікації НБУ, а також безпекою завдяки унікальному замку з двома ключами.

Таблиця 2.1

Фінансово-економічні показники діяльності банківської установи за 2021-2023 рр.

Активи	2021 (млн. грн.)	2022 (млн. грн.)	2023 (млн. грн.)	Темп приросту 2023р. до 2021р.(%)
Грошові кошти та їх еквіваленти	52835	96380	152282	188,82
Кредити та аванси банкам	26243	103837	134237	410,9
Кредити та аванси клієнтам	68218	68084	92019	34,85
Інвестиційні цінні папери за СВПЗ	93096	95716	100376	7,98
Інвестиційні цінні папери за СВІСД	129074	143920	171471	32,9
Інвестиційні цінні папери за АС	107	116	-	-
Інші фінансові активи	2673	4309	9493	255,29
Нефінансові активи	29139	28234	20130	-30,89
Всього активів	401385	540596	680008	69,4

Банк також надає спеціальні програми для VIP-клієнтів, такі як кешбек, зокрема власники карток Visa Signature можуть отримувати гарантований кешбек 5% за розрахунки за поїздки на таксі та/або купівлю квитків на транспорт. Крім того, банк надає широкий спектр послуг на ринку цінних паперів і має ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондової біржі для здійснення професійної діяльності на цьому ринку. Для забезпечення якісного обслуговування клієнтів, банк має висококваліфіковану команду фахівців і персональних менеджерів, які відповідають за оперативне та точне задоволення потреб клієнтів. Проведемо аналіз активів АТ КБ «Приват Банк» за 2021-2023рр. на основі таблиць 2.1. та 2.2 [7,17,18,19].

Таблиця 2.2

Динаміка активів банківської установи та їх питома вага за 2021-2023 роки.

Активи	2021 (млн. грн.)	2022 (млн. грн.)	2023 (млн. грн.)	Питома вага 2021	Питома вага 2022	Питома вага 2023
1	2	3	4	5	6	7
Грошові кошти та їх еквіваленти	52835	96380	152282	13.16	17.83	22.42
Кредити та аванси банкам	26243	103837	134237	6.54	19.22	19.74
Кредити та аванси клієнтам	68218	68084	92019	17.00	12.60	13.53
Інвестиційні цінні папери за СВПЗ	93096	95716	100376	23.18	17.71	14.78
Інвестиційні цінні папери за СВІСД	129074	143920	171471	32.18	26.62	25.22
Інвестиційні цінні папери за АС	107	116	-	0.03	0.02	-
Інші фінансові активи	2673	4309	9493	0.67	0.80	1.40
Нефінансові активи	29139	28234	20130	7.27	5.22	2.96
Всього активів	401385	540596	680008	100	100	100

Протягом періоду з 2021 по 2023 роки банківська установа зазнала значних змін у своїх фінансово-економічних показниках, що свідчить про динамічні процеси у банківському секторі та вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на діяльність банку.

Обсяг грошових коштів та їх еквівалентів зросли з 52835 млн. грн. у 2021 році до 152282 млн. грн. у 2023 році, що становить збільшення на 188.82%. Це свідчить про суттєве збільшення ліквідності банку, що може бути результатом збільшення депозитної бази та ефективного управління грошовими потоками. Питома вага цього показника у загальній структурі активів зросла з 13.16% у 2021 році до 22.42% у 2023 році, підкреслюючи зростання частки ліквідних активів у портфелі банку.

Обсяг заборгованості кредитних установ зросла з 26,243 млн. грн. у 2021 році до 134237 млн. грн. у 2023 році, що відповідає зростанню на 410,9%. Такий різкий ріст може вказувати на активізацію кредитних операцій між банками або на збільшення обсягу залучених міжбанківських кредитів. Питома вага цього показника збільшилася з 6.54% у 2021 році до 19.74% у 2023 році, свідчачи про зростання значення міжбанківських операцій у структурі активів банку.

Кредити та аванси клієнтам: Обсяг кредитів та авансів, наданих клієнтам, збільшився з 68218 млн. грн. у 2021 році до 92019 млн. грн. у 2023 році, що становить зростання на 34.85%. Це свідчить про збільшення кредитної активності банку та може вказувати на зростання попиту на кредити з боку клієнтів. Проте, питома вага цього показника у загальній структурі активів зменшилася з 17.00% у 2021 році до 13.53% у 2023 році, що може вказувати на зростання частки інших активів.

Інвестиційні цінні папери: Обсяг інвестиційних цінних паперів за СВПЗ зросли з 93096 млн. грн. у 2021 році до 100376 млн. грн. у 2023 році, що становить зростання на 7.98%. Проте, питома вага цього показника зменшилася з 23.18% у 2021 році до 14.78% у 2023 році, вказуючи на відносне зменшення значення цих активів у загальній структурі портфеля банку.

Інші фінансові активи: Обсяг інших фінансових активів збільшився з 2673 млн. грн. у 2021 році до 9493 млн. грн. у 2023 році, що становить зростання на 255.29%. Питома вага цих активів зросла з 0.67% у 2021 році до 1.40% у 2023 році, свідчачи про значне зростання їх частки у загальному портфелі активів банку.

Нефінансові активи: Обсяг нефінансових активів зменшився з 29139 млн. грн. у 2021 році до 20130 млн. грн. у 2023 році, що становить зниження на 30.89%. Питома вага цього показника також зменшилася з 7.27% у 2021 році до 2.96% у 2023 році, вказуючи на зменшення інвестицій у нефінансові активи.

Загальний обсяг активів: Загальний обсяг активів банку зріс з 401385 млн. грн. у 2021 році до 680008 млн. грн. у 2023 році, що становить зростання на 69.4%. Це свідчить про суттєве розширення масштабів діяльності банківської установи.

Протягом періоду з 2021 по 2023 роки банківська установа продемонструвала значне зростання загальних активів, що свідчить про позитивні тенденції у її фінансовій діяльності. Цей ріст був встановлений на кількох ключових факторах. По-перше, спостерігалось збільшення ліквідних активів, таких як грошові кошти та їх еквіваленти, що свідчить про підвищену готовність банку забезпечувати свої фінансові зобов'язання. До того ж, зростання міжбанківських кредитів і інвестицій у цінні папери також сприяло розвитку активності банку на фінансовому ринку.

Одночасно спостерігалось зниження питомої ваги нефінансових активів, що свідчить про стратегічне переорієнтування банку на більш ліквідні та фінансові активи. Ця стратегія відображає адаптивність установи до змін у економічному середовищі, де попит на ліквідні активи може бути вищим через нестабільність на ринку.

Отже, аналіз фінансово-економічної діяльності банківської установи за період 2021-2023 років свідчить про успішне управління активами з метою забезпечення стійкості та ефективності у фінансовому середовищі, що постійно змінюється.

2.2. Оцінка забезпечення фінансової стійкості банку за 2021-2023 рр.

В останні роки фінансова стійкість банків стала предметом пильного аналізу, особливо з урахуванням нестабільності на фінансовому ринку та зростаючих викликів, пов'язаних з економічною та фінансовою несприятливістю. Оцінка забезпечення фінансової стійкості банку за останні роки, зокрема за 2021-2023 рр., стала ключовим завданням для розуміння його потенційної вразливості та здатності витримувати негативні впливи зовнішніх чинників.

Зважаючи на динаміку фінансових показників та тенденції на фінансовому ринку протягом зазначеного періоду, можна здійснити аналіз, спрямований на виявлення факторів, які впливають на стабільність банку. Аналізуючи дані за 2021-2023 роки, можна виявити ключові тенденції, що впливають на фінансове здоров'я банку (таблиця 2.2)

2021 рік став роком відновлення для Банку після випробувань 2020 року, викликаних пандемією. Протягом року Банк продовжував утримувати лідерські позиції на українському ринку, збільшивши прибуток на 10,7 млрд. грн. (44%) порівняно з 2020 роком. Такий успіх був досягнутий завдяки розвитку бізнесу, контролю за витратами, зваженій кредитній політиці та ефективному управлінню процесами.

У серпні 2021 року агентство Fitch Ratings підвищило прогноз ПриватБанку до «позитивного» зі «стабільного», з огляду на стійкість макроекономічних показників України та очікуване відновлення економіки. Moody's також підтвердило рейтинги Приватбанку, підвищені в грудні 2020 року.

Однак, у березні 2022 року, через військовий конфлікт з Росією, рейтинги України та відповідно ПриватБанку були переглянуті, знизивши довгостроковий рейтинг дефолту емітента в іноземній валюті до «ССС-» (раніше «В»).

У 2021 році Банк продовжив розвивати свої послуги, технології Приват24, IT-системи, процесинг, безготівкові та безконтактні платежі, біометрію, що сприяло зростанню кількості активних карток та операцій в цифровому форматі.

За підсумками 2021 року, Банк досяг достатнього рівня капіталу, враховуючи підвищені вимоги Національного банку України, які набули чинності в цьому році. Зокрема, це стосувалося 50% покриття операційного ризику та 100% покриття ризику для валютних державних облігацій. На кінець 2021 року регулятивний капітал Банку становив 40,8 млрд. грн., а норматив адекватності регулятивного капіталу був на рівні 18,33% (при мінімальній вимозі понад 10%). Усі нормативні показники ліквідності Банку значно перевищували встановлені НБУ норми. Станом на 31 грудня 2021 року коефіцієнт покриття ліквідністю становив 258,85% за всіма валютами та 200,36% в іноземній валюті, при встановленому НБУ мініальному значенні нормативу не менше 100%.

За підсумками 2022 року, Банк має достатній рівень капіталу, що відповідає поточним вимогам Національного банку України. Регулятивний капітал Банку на кінець 2022 року становить 54,5 млрд. грн., а норматив адекватності регулятивного капіталу складає 23,78% (при мінімальній вимозі понад 10%). Усі нормативні показники ліквідності Банку значно перевищують встановлені НБУ норми. Наприклад, на 31 грудня 2022 року коефіцієнт покриття ліквідністю складав 311,01% за всіма валютами (LCRBB) та 260,14% в іноземній валюті (LCRIB), що перевищує встановлене НБУ значення нормативу не менше 100%.

За підсумками 2023 року, Банк має достатній рівень капіталу, враховуючи поточні вимоги Національного банку України. Регулятивний капітал Банку на кінець 2023 року становить 64,8 млрд. грн., а норматив адекватності регулятивного капіталу складає 21,75% (при мінімальній вимозі понад 10%). Усі нормативні показники ліквідності Банку значно перевищують встановлені НБУ норми. Наприклад, на 31 грудня 2023 року коефіцієнт покриття ліквідністю складав 462,8% за всіма валютами (LCRBB) та 266,1% в іноземній валюті (LCRIB), що перевищує встановлене НБУ значення нормативу не менше 100%.

Протягом трьох років (з 2021 по 2023 рік) ПриватБанк показав стійкий фінансовий стан та позитивні тенденції розвитку. У 2021 році банк відновився після випробувань 2020 року, збільшивши прибуток на 10,7 млрд. грн. (44%)

порівняно з попереднім роком. Це стало можливим завдяки стратегічному розвитку бізнесу, контролю за витратами та зваженій кредитній політиці. Протягом цього періоду, банк продовжував утримувати лідерські позиції на українському ринку та активно розвивав свої послуги та технології, що сприяло зростанню кількості активних карток та операцій в цифровому форматі.

На фоні позитивних фінансових результатів у 2021 році, агентство Fitch Ratings підвищило прогноз ПриватБанку до «позитивного», відображаючи стійкість макроекономічних показників України та очікуване відновлення економіки. Рейтинги банку підтвердило також агентство Moodys. Однак, у 2022 році, через військовий конфлікт з Росією, деякі рейтинги України та відповідно ПриватБанку були переглянуті вниз, що може вплинути на довгострокову стійкість банку, але ця інформація не пов'язана з фінансовими даними.

Усі нормативні показники ліквідності Банку значно перевищували встановлені Національним банком України норми. Станом на кінець 2023 року, регулятивний капітал Банку становив 64,8 млрд. грн., а норматив адекватності регулятивного капіталу складав 21,75%. У цей період було підтверджено високий рівень ліквідності та готовності банку виконати фінансові зобов'язання.

ПриватБанк проявив високий рівень фінансової стійкості протягом розглянутого періоду. Його ефективне керівництво дозволило банку адаптуватися до змін у ринкових умовах та забезпечити стабільність фінансових показників. Підвищення прогнозу та підтвердження рейтингів агентствами свідчать про довіру до банку та його сприятливе сприйняття на ринку.

Постійне зростання регулятивного капіталу та високі показники ліквідності свідчать про його зростання капіталізації та забезпечення достатніх ресурсів для покриття зобов'язань. Банк продемонстрував стійкий розвиток і позитивні тенденції, підтверджуючи його здатність адаптуватися до змін у фінансовому середовищі.

Отже, з огляду на ці фактори можна зробити висновок про високий рівень забезпечення фінансової стійкості ПриватБанку, що сприяє його успішній діяльності та розвитку на ринку.

2.3. Аналіз впливу чинників рівня ліквідності та прибутковості на фінансову стійкість банку

Фінансова стійкість банку є ключовим показником його здатності ефективно функціонувати та розвиватися в умовах змінного ринкового середовища. Одними з основних факторів, що визначають фінансову стійкість, є рівень ліквідності та прибутковості. Ліквідність відображає спроможність банку своєчасно виконувати свої зобов'язання, а прибутковість свідчить про ефективність управління ресурсами та здатність генерувати дохід.

У цьому розділі розглянуто вплив рівня ліквідності та прибутковості на фінансову стійкість ПриватБанку за період 2021-2023 років. Для аналізу використано ключові фінансові показники, включаючи грошові кошти та їх еквіваленти, чистий прибуток, власний капітал, обсяг кредитів та суму активів. Також було розраховано відношення чистого прибутку до активів, власного капіталу та обсягу кредитів, що дозволяє оцінити ефективність використання банківських ресурсів.

Таблиця 2.4

Вплив рівня ліквідності та прибутковості на фінансову стійкість банку за 2021-2023 роки: показники та відношення".

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Грошові кошти та їх еквіваленти	52835	96380	152282
Чистий прибуток	35050	30252	37765
Власний капітал	66615	57843	83294
Обсяг кредитів	242568	250496	274917
Сума активів	401385	540596	680008
Відношення чистого прибутку до активів (%)	8,73	5,60	5,55
Відношення чистого прибутку до капіталу (%)	52,62	52,30	45,34
Відношення чистого прибутку до обсягу кредитів (%)	14,45	12,08	13,74

Аналізуючи вплив рівня ліквідності та прибутковості на фінансову стійкість ПриватБанку за 2021-2023 роки, можна зробити кілька важливих висновків. За цей період банк демонстрував стабільне покращення ключових фінансових показників, що вказує на ефективне керівництво та здатність адаптуватися до змін у ринкових умовах.

Перш за все, значне збільшення грошових коштів та їх еквівалентів з 52,835 млн. грн. у 2021 році до 152,282 млн. грн. у 2023 році свідчить про покращення ліквідності банку. Це може бути результатом ефективного управління активами та пасивами, збільшення депозитної бази та зменшення кредитних ризиків. Такий ріст ліквідності забезпечує банку можливість своєчасно виконувати зобов'язання перед клієнтами та партнерами.

Чистий прибуток ПриватБанку зазнав незначного зниження у 2022 році до 30,252 млн. грн., але вже у 2023 році зріс до 37,765 млн. грн., перевищуючи показники 2021 року. Це свідчить про успішне впровадження стратегій підвищення прибутковості та ефективного реагування на виклики ринку. Попри коливання прибутку, банк зумів зберегти високу рентабельність своєї діяльності.

Власний капітал банку у 2022 році зменшився до 57,843 млн. грн., але у 2023 році суттєво зріс до 83,294 млн. грн.. Це може бути результатом реінвестування прибутку, залучення додаткового капіталу та успішного проведення фінансових операцій. Зростання власного капіталу забезпечує більшу фінансову стійкість та спроможність банку до розширення своєї діяльності.

Обсяг кредитів зростав з 242,568 млн. грн. у 2021 році до 274,917 млн. грн. у 2023 році, що свідчить про активну кредитну політику банку та розширення кредитного портфеля. Збільшення обсягу кредитів також вказує на зростання довіри клієнтів до банку та його спроможність забезпечити якісне кредитування.

Сума активів банку за три роки суттєво зросла з 401,385 млн. грн. у 2021 році до 680,008 млн. грн. у 2023 році. Це свідчить про розвиток та розширення банку, включаючи збільшення інвестицій, депозитів та інших активів. Зростання активів є позитивним показником фінансової стійкості банку.

Аналіз відношень показує зниження рентабельності активів (ROA) з 8,73% у 2021 році до 5,55% у 2023 році, що вказує на зменшення ефективності використання активів для генерації прибутку. Відношення чистого прибутку до капіталу (ROE) також знизилось з 52,62% у 2021 році до 45,34% у 2023 році, що свідчить про зниження рентабельності власного капіталу. Однак, попри це, банк зумів зберегти стабільні показники та продемонструвати здатність адаптуватися до змін ринкових умов.

Таким чином, ПриватБанк проявив високий рівень фінансової стійкості протягом розглянутого періоду. Його ефективне керівництво дозволило банку адаптуватися до змін у ринкових умовах та забезпечити стабільність фінансових показників. Підвищення прогнозу та підтвердження рейтингів агентствами свідчать про довіру до банку та його сприятливе сприйняття на ринку. Постійне зростання регулятивного капіталу та високі показники ліквідності свідчать про зростання капіталізації та забезпечення достатніх ресурсів для покриття зобов'язань. Банк продемонстрував стійкий розвиток і позитивні тенденції, підтверджуючи свою здатність адаптуватися до змін у фінансовому середовищі. З огляду на ці фактори, можна зробити висновок про високий рівень забезпечення фінансової стійкості ПриватБанку, що сприяє його успішній діяльності та розвитку на ринку.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1. Проблеми забезпечення стабільної та прибуткової банківської діяльності в умовах воєнного стану

У сучасний момент Україна перебуває в стані війни, що суттєво вплинуло на всі сфери життя суспільства. Воєнний конфлікт не міг не відобразитися і на банківському секторі країни, особливо з урахуванням кризи в підприємницькій сфері, дисбалансу у фінансово-кредитній системі та зниження платоспроможності населення. На рівні держави від самого початку військового конфлікту були прийняті заходи щодо оптимізації функціонування банківського сектору в умовах воєнного стану.

Уряд України вжив заходів для адаптації банківського сектору до умов війни. Наприклад, Національний банк України видав Постанову № 18 від 24 лютого 2023 року, яка регулювала роботу банків в умовах воєнного стану. Це дозволило банкам функціонувати безперебійно, дотримуючись обмежень у видачі готівки.

Закон України від 15 березня 2022 року № 2120-IX вніс зміни до правил надання кредитів банками. Зокрема, споживачі звільнені від сплати неустойки у випадку прострочення платежів під час війни.

Незважаючи на активні бойові дії, банківський сектор зберігає відносну стабільність. Хоча кількість відділень скоротилася, системно важливі банки збільшили мережу своїх відділень у звільнених регіонах.

Національний банк України та системно важливі банки створили мережу POWER BANKING, яка забезпечує послуги в умовах відсутності електропостачання. Ці відділення забезпечені резервними каналами зв'язку та альтернативними джерелами енергії, додатковим персоналом та посиленою інкасацією готівки.

Умови воєнного стану ставлять перед банківським сектором складні завдання, такі як забезпечення стабільності та прибутковості діяльності.

Таблиця 3.1

Основні показники банківського сектору України

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.
1	2	3	4
Кількість діючих банків	71	67	63
Загальні балансові показники (млрд. грн.)			
Загальні активи	2 358	2 717	3 309
Чисті активи	2 053	2 352	2 943
Валові кредити суб'єктам господарювання	796	801	784
Чисті кредити суб'єктам господарювання	540	529	511
Валові кредити МСП	468	455	483
Чисті кредити МСП	263	246	268
Чисті кредити МСП, що не належать до груп	71	61	63
Валові кредити фізичним особам	243	210	223
Чисті кредити фізичним особам	200	134	160
Кошти суб'єктів господарювання	800	943	1 322
Кошти фізичних осіб	727	933	1 084
Зміна			
Загальні активи	6.9%	15.2%	21.8%
Чисті активи	12.6%	14.5%	25.1%
Валові кредити суб'єктам господарювання	6.2%	0.7%	-2.2%
Валові кредити фізичним особам	21.6%	-13.5%	6.0%
Кошти суб'єктів господарювання	17.4%	17.9%	40.2%
Кошти фізичних осіб	6.6%	28.4%	16.2%
Рівень проникнення			
Валові кредити суб'єктам госп. / ВВП	14.6%	15.3%	12.0%
Чисті кредити суб'єктам госп./ ВВП	9.9%	10.1%	7.8%
Валові кредити фізичним особам/ ВВП	4.5%	4.0%	3.4%
Чисті кредити фізичним особам / ВВП	3.7%	2.6%	2.5%
Кошти суб'єктів господарювання/ ВВП	14.7%	18.0%	20.3%
Кошти фізичних осіб / ВВП	13.3%	17.8%	16.7%

-продовження на наступній сторінці

Продовження таблиці 3.1.

1	2	3	4
Фінансові результати			
Чисті процентні доходи	117.6	151.7	201.5
Чисті комісійні доходи	58.0	50.2	50.1
Відрахування в резерви	3.4	121.2	17.4
Чистий прибуток/збиток	77.4	21.9	86.5

Аналізуючи основні показники банківського сектору за 2021-2023 роки (таблиця 3.1), можна виокремити кілька ключових проблем, що виникають в контексті воєнного конфлікту[21].

Протягом 2021-2023 років банківський сектор України пережив значні зміни в умовах воєнного стану та нестабільної ситуації в країні. За цей період кількість діючих банків зменшилася з 71 до 63, однак загальні активи зросли на 21.8%, перевищивши 3 трильйони гривень у 2023 році. Примітне збільшення також спостерігалось у чистих активах, які зростали на 12.6%, 14.5% і 25.1% відповідно у 2021, 2022 і 2023 роках, свідчачи про загальний розвиток сектору та позитивну динаміку.

У той же час, обсяги валових кредитів, виданих суб'єктам господарювання, зменшилися відповідно на 6.2%, 0.7% і -2.2% за той самий період. Це може бути наслідком обмеженого доступу до фінансових ресурсів та зростанням кредитного ризику у період воєнного стану. Кошти суб'єктів господарювання в загальних балансових показниках банків також зменшилися, скорочуючись з 17.4% у 2021 році до 17.9% у 2022 році, що може вказувати на збільшення ризику та обмеження доступу до кредитів для підприємств умовах нестабільності.

У фінансових результатах банківського сектору за 2022 рік було помітне збільшення відрахувань у резерви, з 3.4 млрд. грн. у 2021 році до 121.2 млрд. грн. у 2022 році. Ці дії можуть бути спрямовані на підвищення рівня стійкості банків до негативних впливів військових дій та економічних труднощів. Також, банки показали позитивний фінансовий результат, навіть у умовах воєнного стану, що

може бути результатом ефективного управління ризиками та пошуку альтернативних джерел прибутку.

Зменшення ліквідності у банках також є проблемою. Хоча обсяги коштів клієнтів зростають, це може бути спричинене не підвищенням довіри, а потребою забезпечити безпеку коштів у випадку загострення конфлікту. Такий стан речей може вплинути на здатність банків надавати нові кредити та виконувати свої функції. Наприклад, кошти суб'єктів господарювання збільшилися до 40.2% у 2023 році порівняно з 2022 роком 17.9%..

Погіршення фінансових результатів також є наслідком воєнного стану. Чистий прибуток банків показує значне зменшення, що може свідчити про труднощі в забезпеченні прибутковості діяльності в умовах конфлікту. Наприклад, чистий прибуток зменшився до 21.9 млрд. грн. у 2022 році, порівняно з 77.4 млрд. грн. у 2021 році, але зріс до 86.5 млрд. грн. у 2023 році.

Збільшення відрахувань у резерви та зменшення комісійних доходів також ускладнюють фінансовий стан банків. Наприклад, відрахування в резерви значно зросли з 121.2 млрд. грн. у 2022 році до 17.4 млрд. грн. у 2023 році. Це може бути пов'язане зі збільшеним ризиком непогашення кредитів через нестабільні умови.

Нарешті, загроза стабільності банківського сектору виникає через зменшення кількості діючих банків та збільшення фінансового ризику. Це може негативно позначитися на фінансовій системі країни та загальній економічній ситуації. Наприклад, кількість діючих банків зменшилася з 71 у 2021 році до 63 у 2023 році, що може свідчити про ускладнення умов банківської діяльності та збільшення конкуренції на ринку.

Банківський сектор України залишається високоліквідним завдяки збільшенню обсягу коштів клієнтів. Проте, існують ризики через подальше зниження частки строкових вкладень. Національний банк здійснює заходи для покращення строкової структури, підвищуючи резервні вимоги для коштів на вимогу та поточних рахунках. Банківські установи мають акцентувати увагу на управлінні ліквідністю відповідно до вимог процентної політики, спонукаючи до строкових вкладень населення.

Висновки показують, що завдяки вчасним заходам та підтримці Національного банку України, а також спільним зусиллям банківських установ та реформам, сектор успішно пристосувався до умов війни. Аналіз діяльності банків свідчить, що вони здатні отримувати прибутки навіть під час воєнного стану, реагуючи на виклики та збільшуючи операційні доходи. У майбутньому, Національний банк повинен уважно стежити за ризиками та сприяти стабільності банківського сектору, стимулюючи залучення коштів клієнтів до банків.

Перспективою для подальшого розвитку є дослідження напрямків розвитку банківського сектору України після війни.

3.2. Вплив мінімізації банківських ризиків у забезпечення фінансової стійкості банківських установ.

Банківська діяльність, як і будь-яка інша, пов'язана з ризиком, але особливо вразлива на нього через можливість втрати ресурсів, недоотримання прибутку та додаткові витрати при проведенні фінансових операцій. Управління цими ризиками стає пріоритетним завданням керівників банку. Важливо враховувати різноманітні види ризиків, такі як ризик втрати ринкової визнаності, збитки через зміни у законодавстві тощо. Задачею банківського менеджменту є знаходження оптимального співвідношення між прибутком, ризиком і ліквідністю.

Стратегія управління банківськими ризиками базується на визначенні зон ризику, контролі над операціями ризикового характеру, виділенні коштів на фінансування заходів з попередження ризику та визначенні відповідальності за дотримання прийнятої політики управління ризиками. Для включення ризиків у банківську стратегію важливо правильно оцінити їх і вибрати форми управління, виходячи з правових обмежень, рішень керівництва банку та інших факторів. У здійсненні кредитних операцій банк стикається з кредитним ризиком - можливістю неповернення позичальником основного боргу та процентів. Внутрішній банківський нагляд є одним із найважливіших механізмів роботи банку, спрямованим на підтримку стабільної роботи комерційного банку. Тому

важливо дбати про правильне розміщення кредитних ресурсів та ефективне використання грошових коштів.

Таблиця 3.2

Види ризиків, методи мінімізації та їх вплив на фінансову стійкість

Вид ризику	Методи мінімізації	Вплив на фінансову стійкість банків
Кредитний ризик	Оцінка кредитоспроможності, диверсифікація портфеля, забезпечення кредитів, страхування кредитів	Зменшує ймовірність неплатоспроможності та підвищує якість активів
Ринковий ризик	Хеджування, встановлення лімітів на ринкові позиції, диверсифікація інвестицій	Зменшує втрати від ринкових коливань і підтримує стабільність доходів
Операційний ризик	Впровадження внутрішніх контролів, автоматизація процесів, навчання персоналу, страхування операційних ризиків	Підвищує ефективність операцій та зменшує можливі втрати від внутрішніх і зовнішніх загроз
Ліквідний ризик	Управління ліквідністю, утримання резервів, використання короткострокових інструментів фінансування	Забезпечує здатність банку своєчасно виконувати зобов'язання та підтримує довіру клієнтів
Репутаційний ризик	Прозора діяльність, висока якість обслуговування клієнтів, ефективне управління кризами, комунікація з громадськістю	Підтримує довіру клієнтів і партнерів, що сприяє стабільному зростанню банку

Банки стикаються з різними видами ризиків, серед яких найпоширеніші:

1. Кредитний ризик - ризик невиконання позичальником своїх зобов'язань щодо повернення основного боргу і процентів.
2. Ринковий ризик - ризик збитків внаслідок змін на фінансових ринках, включаючи зміну процентних ставок, валютних курсів і цін на цінні папери.
3. Операційний ризик - ризик втрат через неефективні внутрішні процеси, людські помилки, системні збої або зовнішні події.
4. Ліквідний ризик - ризик недостатності ліквідних активів для покриття зобов'язань.

5. Репутаційний ризик - ризик втрат через негативний імідж або репутацію банку.

Для забезпечення фінансової стійкості банків необхідно застосовувати різні методи управління ризиками:

1. Диверсифікація активів - розподіл активів між різними інвестиціями та позиками для зменшення залежності від одного джерела ризику.

2. Створення резервів - формування резервів на покриття можливих збитків від ризикованих операцій.

3. Страхування ризиків - використання страхових продуктів для покриття певних видів ризиків.

4. Внутрішній контроль та аудит - впровадження систем внутрішнього контролю і проведення регулярних аудитів для виявлення та усунення потенційних ризиків.

5. Аналіз і моніторинг ризиків - постійний аналіз і моніторинг ризикових операцій, з метою своєчасного реагування на зміни у фінансовому середовищі.

Ефективне управління банківськими ризиками сприяє:

1. Збільшенню ліквідності - завдяки зменшенню ризику неплатоспроможності банк зберігає достатній рівень ліквідних активів для виконання своїх зобов'язань.

2. Зниженню витрат - зменшення втрат від ризикових операцій дозволяє банку знизити операційні витрати.

3. Підвищенню довіри клієнтів - надійний банк привертає більше клієнтів, що сприяє зростанню депозитної бази і кредитних операцій.

4. Підвищенню прибутковості - зменшення ризиків дозволяє банку ефективніше розпоряджатися своїми ресурсами, що сприяє зростанню прибутків.

5. Зміцненню репутації - стабільна фінансова діяльність підвищує репутацію банку серед клієнтів і інвесторів.

Мінімізація банківських ризиків є ключовим фактором забезпечення фінансової стійкості банківських установ. Використання різних методів

управління ризиками, таких як диверсифікація активів, створення резервів, страхування ризиків, внутрішній контроль і аудит, а також постійний аналіз і моніторинг, дозволяє банкам знижувати рівень ризиків і забезпечувати стабільну фінансову діяльність. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню ліквідності, зниженню витрат, підвищенню довіри клієнтів, зростанню прибутковості та зміцненню репутації банку, що є запорукою його успішного функціонування у фінансовому секторі.

3.3. Стратегії фінансової стабілізації банків України в сучасних умовах.

Українські банки стикаються з численними проблемами на всіх рівнях свого функціонування через загострення війни. Багато банків втратили свої філії на тимчасово окупованих територіях, частину майна знищено, що погіршило їх ресурсну базу та операційні можливості. Постійні повітряні тривоги та відключення електроенергії ускладнюють обслуговування клієнтів у відділеннях. Однак банки активно розвивають дистанційні послуги, зменшуючи необхідність відвідування філій.

Банки з Іноземним Капіталом.

UKRSIBBANK, як частина групи BNP Paribas, зосереджується на забезпеченні надійності та стабільності для своїх клієнтів. Інтегрована бізнес-модель та диверсифікація ризиків дозволяють банку адаптуватись до ринкових змін та надавати інноваційні рішення. Обслуговуючи близько 32 мільйонів індивідуальних клієнтів та 850 тисяч професіоналів і підприємств, UKRSIBBANK надає індивідуальні рішення у сфері корпоративного та інституційного банківського обслуговування [13].

З жовтня 2005 року Райффайзен Банк є частиною групи «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ». Банк пропонує широкий спектр банківських послуг, обслуговуючи понад 2,5 мільйона клієнтів. Відповідно до досліджень GfK-Україна, Райффайзен Банк визнаний лідером якості обслуговування, що

перевищує середньоринковий рівень. Основна мета банку – бездоганна якість послуг та впровадження інновацій для зміцнення конкурентних переваг[10].

Кредобанк, частина групи РКО Bank Polski, реалізує нову стратегію, яка передбачає побудову довготривалих відносин із задоволеними клієнтами та ентузіазмом працівників. Стратегія банку включає динамічне збільшення масштабу бізнесу, глибоку цифрову трансформацію та удосконалення операційної моделі. Важливим аспектом є використання потенціалу синергії з групою РКО для створення «екосистеми» фінансових послуг для польсько-українського бізнесу. Головні стратегічні цілі Кредобанку включають досягнення високого рівня віддачі на капітал, покращення операційної ефективності та збільшення кількості задоволених клієнтів[6].

Приватні Банки.

У грудні 2023 року ПУМБ затвердив «Стратегію сталого розвитку на 5 років», спрямовану на сприяння всебічному розвитку банку як сталого бізнесу. Основні принципи стратегії включають дотримання законодавства України у сфері сталого розвитку, забезпечення єдиного підходу в управлінні екологічно-соціальним менеджментом та мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище. ПУМБ закріпив свої прагнення підтримувати цілі ООН у сфері сталого розвитку, встановивши 10 основних задач та 31 показник для вимірювання досягнень на 2024 рік. Банк акцентує увагу на діджиталізації своїх продуктів, інвестуючи значні кошти у стабільність та безпеку ІТ-інфраструктури. У 2023 році ПУМБ підвищив рівень довіри до свого бренду, значно покращив свої позиції на ринку та забезпечив високу фінансову стійкість[5].

Universal Bank, як частина європейської групи Eurobank, спрямовує свою стратегію на органічне та збалансоване зростання банку. Банк надає повний спектр фінансових послуг корпоративним та приватним клієнтам, поєднуючи індивідуальний підхід, технологічність і зручність користування банківськими послугами. Universal Bank працює на засадах тривалого партнерства, пропонуючи клієнтам оптимальні рішення для досягнення фінансового успіху.

Банк дотримується обов'язкових економічних нормативів та політики формування резервів для управління власними ризиками та захисту інтересів клієнтів[14].

З початком війни банк «Південний» змістив фокус зі зростання на забезпечення операційної ефективності та мінімізацію кредитних збитків. Для збереження ліквідності та платоспроможності банк знизив апетит до ризику, що призвело до сповільнення темпів кредитування та скорочення документарних операцій. У листопаді 2022 року банк посів 13 позицію за активами, з часткою у 1,9% від загальних активів банківського сектора. В умовах війни стратегічними пріоритетами банку стали забезпечення безперервної діяльності, адаптація до воєнної економіки та збереження достатнього рівня капіталу для післявоєнного розвитку. Банк розвиває клієнтський сервіс через покращення стандартів обслуговування та створення цифрових інструментів. Операційна прибутковість дозволяє інвестувати у майбутнє та розвивати підприємницьку культуру всередині банку[4].

Державні Банки.

У періоди економічних криз роль держави зазвичай зростає, а банківський сектор контролюється державою, що призводить до збільшення державного регулювання. Українські державні банки мають ключове значення у цих процесах, причому їхні операції все більше спрямовані на підтримку публічних фінансів, зокрема шляхом інвестування у безризикові державні цінні папери. Таким чином, банківські ресурси пересуваються з реального сектора економіки на підтримку бюджетних програм держави.

У поточний момент державні банки мають достатні ресурси, щоб навіть за умови ризиків збільшити свій кредитний портфель на 20–30%. Проте, через негативний досвід попередніх криз, вони віддають перевагу інвестуванню у державні облігації замість кредитування бізнес-проектів.

Після завершення війни, державним банкам рекомендується направляти більше фінансових ресурсів у регіони, сектори та клієнтів з найбільшою потребою або найвищим потенціалом віддачі. Такий підхід дозволить

підтримувати визначену стратегію розвитку економіки та надавати пріоритет результатам розвитку над прибутковістю. Проте, з поступовим відновленням економіки, державі слід буде зменшувати свій вплив на банківський сектор, зосереджуючись на фінансуванні соціально важливих, малоприбуткових, інфраструктурних та інноваційних проєктів.

У цілому, державні банки є основною опорою банківської системи України і матимуть можливість активно фінансувати розбудову економіки після війни. Проте, з часом державі необхідно буде зменшувати свій вплив на банківський сектор та переорієнтувати діяльність на фінансування проєктів, що сприяють сталому розвитку країни.

Загальний аналіз стратегій фінансової стабілізації банків в Україні в сучасних умовах відображає різноманітні підходи, які використовуються різними банками залежно від їхньої власної специфіки, власного капіталу та стратегічних цілей.

Банки з іноземним капіталом, такі як UKRSIBBANK (частина групи BNP Paribas), Райффайзен Банк та Кредобанк (частина групи PKO Bank Polski), намагаються забезпечити стабільність та надійність для своїх клієнтів, використовуючи інтегровані бізнес-моделі та диверсифікацію ризиків. Вони акцентують на інноваціях, підтримці клієнтів та побудові довгострокових відносин.

У приватних банках, таких як ПУМБ та Universal Bank (частина групи Eurobank), стратегії спрямовані на стійкий розвиток, збереження ліквідності та підвищення довіри клієнтів. Вони активно інвестують у цифрові технології та покращення обслуговування клієнтів, з метою збільшення конкурентоспроможності та фінансової стабільності.

Державні банки в Україні відіграють ключову роль у фінансовій стабілізації та підтримці економіки. Вони активно залучаються у фінансування державних програм та інвестують у безризикові державні цінні папери. Однак, важливою є перспектива зменшення впливу держави на банківський сектор та переорієнтація на фінансування проєктів, спрямованих на сталий розвиток.

У цілому, різноманітність стратегій в банківському секторі України свідчить про гнучкість та адаптивність банків до змінних умов, що допомагає їм ефективно функціонувати в умовах економічної нестабільності.

ВИСНОВКИ

Фінансова стійкість комерційного банку є необхідною умовою його ефективного функціонування. Завдяки своєчасним заходам і підтримці Національного банку України (НБУ), а також спільним зусиллям банківських установ та реформам, банківський сектор успішно пристосувався до умов війни. Це дозволило банкам продовжувати функціонувати та отримувати прибутки навіть під час воєнного стану. Вони змогли реагувати на виклики, збільшуючи операційні доходи та підтримуючи фінансову стійкість, що свідчить про їхню здатність адаптуватися до змін у макроекономічному середовищі та зберігати ефективність своєї діяльності.

У майбутньому, НБУ має продовжувати уважно стежити за ризиками та сприяти стабільності банківського сектору, стимулюючи залучення коштів клієнтів до банків. Це допоможе забезпечити довгострокову фінансову стабільність та розвиток банківської системи України. Дослідження напрямків розвитку банківського сектору після війни є перспективним, зокрема важливо вивчати можливості для фінансування відновлення економіки та підтримки сталого розвитку.

Мінімізація банківських ризиків є ключовим фактором забезпечення фінансової стійкості банківських установ. Використання різних методів управління ризиками, таких як диверсифікація активів, створення резервів, страхування ризиків, внутрішній контроль і аудит, а також постійний аналіз і моніторинг, дозволяє банкам знижувати рівень ризиків та забезпечувати стабільну фінансову діяльність. Це сприяє підвищенню ліквідності, зниженню витрат, підвищенню довіри клієнтів, зростанню прибутковості та зміцненню репутації банку, що є запорукою його успішного функціонування у фінансовому секторі.

ПриватБанк показав стабільне зростання ліквідності та прибутковості з 2021 по 2023 рік. Грошові кошти та їх еквіваленти збільшилися з 52,835 млн. грн. до 152,282 млн. грн. Чистий прибуток після незначного зниження у 2022 році

зріс до 37,765 млн. грн. у 2023 році. Власний капітал збільшився з 57,843 млн. грн. у 2022 році до 83,294 млн. грн. у 2023 році. Сума активів зросла з 401,385 млн. грн. до 680,008 млн. грн., а обсяг кредитів збільшився з 242,568 млн. грн. до 274,917 млн. грн.. Рентабельність знизилася, але банк все ще зберіг стабільні показники.

Державні банки є основною опорою банківської системи України і відіграють ключову роль у фінансовій стабілізації та підтримці економіки. Вони активно залучаються у фінансування державних програм та інвестують у безризикові державні цінні папери, сприяючи фінансовій стабільності та підтримці економіки. Однак, з часом державі необхідно буде зменшувати свій вплив на банківський сектор та переорієнтовувати діяльність на фінансування проєктів, що сприяють сталому розвитку країни.

Різноманітність стратегій у банківському секторі України свідчить про гнучкість та адаптивність банків до змінних умов. Банки з іноземним капіталом, такі як UKRSIBBANK, Райффайзен Банк та Кредобанк, використовують інтегровані бізнес-моделі та диверсифікацію ризиків, акцентуючи на інноваціях і підтримці клієнтів. Приватні банки, такі як ПУМБ та Universal Bank, зосереджуються на стійкому розвитку, збереженні ліквідності та підвищенні довіри клієнтів, активно інвестуючи у цифрові технології. Усі ці стратегії допомагають банкам ефективно функціонувати в умовах економічної нестабільності.

Загалом, високий рівень фінансової стійкості банків, зокрема ПриватБанку, підтверджується показниками ліквідності, регулятивного капіталу та позитивними оцінками рейтингових агентств. Це сприяє успішній діяльності та розвитку банків на ринку, забезпечуючи стабільність і довіру клієнтів навіть у складних умовах. Таким чином, фінансова стійкість є ключовим фактором, що дозволяє банкам адаптуватися до змін у фінансовому середовищі та забезпечувати ефективне функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабкіна І. Досвід зарубіжних країн щодо рейтингової оцінки діяльності банків // Вісник НБУ. 2010. № 12. С. 31–33.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» N 2121-III від 07.12.2000 р. зі змінами та доповненнями.
3. Офіційний сайт Банку Англії. URL : <http://www.bankofengland.co.uk> (дата звернення: 23.12.2023).
4. Офіційний сайт банку Південний. URL : <https://bank.com.ua/> (дата звернення: 30.05.2024).
5. Офіційний сайт банку Пумб. URL : <https://about.pumb.ua/growth/strategy> (дата звернення: 30.05.2024).
6. Офіційний сайт Кредобанку. URL : <https://kredobank.com.ua/about/misiya-ta-cinnosti/strategiya/pravylnyi-bank> (дата звернення: 30.05.2024).
7. Офіційний сайт Мінфіну України. URL : <https://minfin.com.ua/ua/banks/> (дата звернення: 10.01.2024).
8. Офіційний сайт Ощадбанку. URL : <https://www.oschadbank.ua/news/kabinet-ministriv-uhvaliv-strategiu-rozvitku-osadbanku-na-2021-2024-roki> (дата звернення: 19.04.2024).
9. Офіційний сайт ПриватБанку. URL : <https://privatbank.ua> (дата звернення: 18.01.2024).
10. Офіційний сайт Райфайзен банку. URL : <https://raiffeisen.ua/> (дата звернення: 30.05.2024).
11. Офіційний сайт Федеральної резервної системи США. URL : <http://www.federalreserve.gov> (дата звернення: 24.12.2023).
12. Офіційний сайт OpenDataBot. URL : <https://opendatabot.ua/analytics/banks-incomes-2023-11> (дата звернення: 19.04.2024).

13. Офіційний сайт UKRSIBBANK. URL : <https://ukrsibbank.com/> (дата звернення: 30.05.2024).

14. Офіційний сайт Universal Bank. URL : <https://www.universalbank.com.ua/news/universal-bank-proviv-pres-lanch-prisvyacheniy-strategii-rozvitku-u-2015-rotsi> (дата звернення: 30.05.2024).

15. Пернарівський О. Аналіз та оцінка ризику ліквідності банку // Вісник НБУ. 2006. № 10. С. 26-29.

16. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності : сучасні концепції, методи та моделі : монографія. Київ : КНЕУ, 2002. 316 с.

17. Річний звіт ПриватБанку станом на 31.12.2021 р. URL : https://static.privatbank.ua/files/doc1_09092022.pdf (дата звернення: 26.12.2023).

18. Річний звіт ПриватБанку станом на 31.12.2022 р. URL : https://static.privatbank.ua/files/dod1_01052023_2022.pdf (дата звернення: 26.12.2023).

19. Річний звіт ПриватБанку станом на 31.12.2023 р. URL : <https://static.privatbank.ua/files/Richnyy+zvit+za+2023.pdf> (дата звернення: 16.01.2024).

20. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : Знання, 2006. 439 с. (Вища освіта XXI століття).

21. Banking Sector Review. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-02.pdf?v=7 (дата звернення: 24.12.2023).

АНОТАЦІЯ

Ткачук Л.А. "Фінансова стійкість комерційного банку як необхідна умова його ефективного функціонування". Рукопис. Дипломна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа і страхування. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024.

Дипломна робота присвячена аналізу важливості фінансової стійкості для успішної діяльності комерційних банків. Робота охоплює теоретичні основи фінансової стійкості банків, а також практичний аналіз фінансової діяльності на прикладі АТ КБ «ПриватБанк», данні взято за 2021-2023рр.. Досліджено вплив фінансової стійкості на ефективне функціонування банків в умовах сучасного фінансового середовища. Робота містить рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості комерційних банків.

Ключові слова: фінансова стійкість, комерційний банк, ефективне функціонування, фінансове середовище.

SUMMARY

Tkachuk L.A. "Financial stability of a commercial bank as a necessary condition for its effective functioning". Manuscript. Thesis for obtaining the first (bachelor) level of higher education in specialty 072 – Finance, banking and insurance. Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

The thesis is devoted to the analysis of the importance of financial stability for the successful operation of commercial banks. The work covers the theoretical foundations of the financial stability of banks, as well as a practical analysis of financial activity on the example of JSC CB "PrivatBank", the data is taken for 2021-2023. The influence of financial stability on the effective functioning of banks in the conditions of the modern financial environment is studied. The work contains recommendations for improving the financial stability of commercial banks.

Key words: financial stability, commercial bank, effective functioning, financial environment.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів наукових досліджень мають посилання на відповідне джерело.

_____Л. А. Ткачук